

TIMSS TALABLARIGA MOS DARSLARNI TASHKIL ETISH

Anorboyev Zulfiqor Baxodir o'g'li

*Abdulla qodiriy nomidagi Jizzax Davlat Pedagogika Universiteti 2-bosqich
magistranti, anorboyevzulfiqor7@gmail.com*

Annotatsiya: Mazkur maqolada TIMSS xalqaro baholash dasturi talablariga mos ravishda darslarni tashkil etish masalalari yoritilgan. Tadqiqotda zamonaviy ta'lim yondashuvlari asosida o'quvchilarning mantiqiy fikrlash, muammoli vaziyatlarni hal etish hamda amaliy kompetensiyalarini rivojlantirishga qaratilgan metodlar tahlil qilinadi. Shuningdek, TIMSS topshiriqlari asosida darslarni loyihalash, interfaol usullarni qo'llash va o'quv jarayonini samarali tashkil etish yo'llari ko'rib chiqiladi.

Kalit so'zlar: TIMSS, kompetensiya, ta'lim sifati, metodika, interfaol ta'lim, muammoli o'qitish, STEM, baholash, dars modeli.

KIRISH

Zamonaviy ta'lim tizimida o'quvchilarning bilim va kompetensiyalarini xalqaro standartlar asosida baholash dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. Shu jihatdan TIMSS xalqaro tadqiqoti matematika va tabiiy fanlar bo'yicha ta'lim sifatini aniqlashda eng muhim baholash tizimlaridan biri hisoblanadi.

TIMSS tadqiqoti o'quvchilarning nafaqat nazariy bilimlarini, balki ularning amaliy qo'llash, tahlil qilish va muammoli vaziyatlarni hal etish kompetensiyalarini ham o'rganadi. Shu sababli ta'lim jarayonini TIMSS talablari asosida tashkil etish o'qitish sifatini oshirish va xalqaro natijalarda yuqori ko'rsatkichlarga erishishning muhim omili hisoblanadi.

Ushbu maqolaning maqsadi TIMSS talablariga mos darslarni tashkil etishning nazariy va metodik asoslarini tahlil qilishdan iborat.

Asosiy qism

1. TIMSS talablarining mazmuni

TIMSS baholash tizimi uch asosiy kognitiv darajaga asoslanadi:

- Bilim va tushunish
- Qo'llash
- Mulohaza yuritish (reasoning)

Bu darajalar o'quvchilarning oddiy yodlashdan tortib, murakkab muammolarni tahlil qilishgacha bo'lgan fikrlash jarayonini qamrab oladi. Shuning uchun TIMSS kompetensiyaviy ta'lim modeliga asoslanadi.

2. TIMSS talablariga mos darslarning nazariy asoslari

2.1. Kompetensiyaviy yondashuv

Kompetensiyaviy yondashuvda asosiy e'tibor o'quvchilarning bilimni real hayotiy vaziyatlarda qo'llash qobiliyatini rivojlantirishga qaratiladi. Bu yondashuvda o'quvchi ta'lim jarayonining faol subyektini hisoblanadi.

2.2. Konstruktivistik ta'lim nazariyasi

Konstruktivizmga ko'ra, bilim tayyor holda berilmaydi, balki o'quvchi tomonidan mustaqil ravishda "kashf etiladi". O'qituvchi esa yo'naltiruvchi vazifasini bajaradi.

2.3. Faol ta'lim texnologiyalari

Faol ta'lim o'quvchilarni dars jarayoniga jalb etish, ularning mustaqil fikrlashini rivojlantirish va hamkorlikda ishlashini ta'minlaydi.

3. TIMSSga mos darsni tashkil etish bosqichlari

TIMSSga yo'naltirilgan dars quyidagi bosqichlarda tashkil etiladi:

1. Motivatsiya bosqichi – real hayotiy muammo orqali qiziqish uyg'otish
2. Muammoli vaziyatni aniqlash – masalaning mohiyatini tushunish
3. Tadqiqot bosqichi – ma'lumot yig'ish va tahlil qilish
4. Yechim ishlab chiqish – model yoki xulosa shakllantirish
5. Qo'llash bosqichi – bilimni yangi vaziyatlarda sinash
6. Refleksiya – natijani tahlil qilish va xulosa chiqarish

4. TIMSSga mos metodlar tizimi

TIMSSga yo'naltirilgan darslarda quyidagi metodlar samarali hisoblanadi:

- Muammoli ta'lim metodi
- Loyiha asosida o'qitish
- STEM yondashuvi
- Interfaol metodlar (klaster, aqliy hujum, debat)

Ushbu metodlar o'quvchilarda analitik fikrlash va ijodiy yondashuvni rivojlantiradi.

5. TIMSSga mos topshiriqlar tizimi

TIMSS testlari quyidagi xususiyatlarga ega:

- real hayotiy vaziyatlarga asoslangan
- grafik va jadval bilan ishlashni talab qiluvchi
- ochiq javobli savollar
- mantiqiy fikrlashga yo'naltirilgan topshiriqlar

Bu esa o'quvchilarning yuqori darajadagi kognitiv qobiliyatlarini rivojlantiradi.

6. Baholash tizimi

TIMSS talablariga mos baholash quyidagi turlarga asoslanadi:

- Diagnostik baholash – boshlang'ich darajani aniqlash
- Formativ baholash – jarayon davomida baholash
- Summativ baholash – yakuniy natijani aniqlash

Shuningdek, rubrika asosida baholash va ochiq testlar muhim o'rin tutadi.

7. O'qituvchining roli

TIMSS talablariga mos darslarni tashkil etishda o'qituvchi:

- innovatsion metodlarni bilishi
- darsni kompetensiyaga yo'naltirib loyihalashi
- muammoli vaziyatlar yaratishi
- o'quvchini mustaqil fikrlashga yo'naltirishi

lozim.

8. Muammolar

Amaliyotda quyidagi muammolar kuzatiladi:

- an'anaviy yodlashga asoslangan ta'lim
- interfaol metodlarning yetarli qo'llanmasligi
- o'qituvchilarning metodik tayyorgarligi pastligi
- baholash tizimining to'liq kompetensiyaga mos emasligi

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, TIMSS talablariga mos darslarni tashkil etish ta'lim sifatini oshirishda muhim omil hisoblanadi. Bunday yondashuv o'quvchilarda nafaqat bilim, balki yuqori darajadagi mantiqiy fikrlash, muammolarni hal etish va amaliy kompetensiyalarni shakllantiradi. Shuningdek, bu jarayon o'qituvchidan yuqori metodik tayyorgarlik va innovatsion yondashuvni talab etadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Mullis, I. V. S., Martin, M. O. (TIMSS Technical Reports).
2. National Research Council. Education for Life and Work.
3. OECD. PISA and TIMSS Comparative Studies.
4. O'zbekiston Respublikasi Ta'lim to'g'risidagi qonun.
5. Zamonaviy pedagogik texnologiyalar bo'yicha ilmiy maqolalar.
6. Kompetensiyaviy yondashuv asoslari (o'quv-uslubiy qo'llanmalar).
7. Niyozov Q.A. O'quvchilarni TIMSS xalqaro baholash dasturida keltirilgan topshiriqlarni bajarishga tayyorlashdagi muammolar va ularning yechimlari // Educational Research in Universal Sciences, 2023.
8. Mullis I.V.S., Martin M.O. TIMSS 2023 Assessment Frameworks. – Chestnut Hill: TIMSS & PIRLS International Study Center, 2023.